

CONCIO VIII.

DE DONO PROPHETIÆ

SYNOPSIS

Brevicula propositione præmissa, donum prophetiæ soli Deo competere, et iis, quibus ab illo peculiari modo datum est, probatur; quodque illud semper fuerit et sit evidens vere Ecclesiæ signum, ab enumeratione multorum Prophetarum Testamenti veteris confirmatur, et quomodo ii cum Evangelio consentiant speciatim ostenditur. Transitur deinde ad Testamentum novum, et plurimi sancti, qui dono prophetiæ eniterunt, nominatim enarrantur. Quomodo per oracula divinitatem effectarint, et qualia illa fuerint, declaratur. Lutheri diversa quædam ratiocinia produciuntur. Vaticinium item Minceri et quarundam Anabaptistarum, cum refutatione multorum mendaciorum, adducuntur.

Splendorem miraculorum et lumen propheticum, auditores optimi, quasi duos pulcherrimos et clarissimos oculos in corpore Ecclesiæ eminere, et orbem totum suis fulgoribus illustrare omnes, qui prorsus cæci non sunt, facile indicabunt. Ac nos quidem, qui non solum Dei benignitate in horum oculorum contemplatione vehementer delectamur, et per eos in amorem pulchritudinis Ecclesiæ Catholice magis ac magis semper rapimur; sed etiam cum aliis, ac præsertim miseris et infelicibus Hæreticis dolo Satana circumventis, hoc bonum, quo nos fruimur, communicare vellemus, de utroque lumine ante duas hebdomadas verba facere institimus. Et quidem de splendore miraculorum oratione proxima et superiore pauca quidem de pluribus; sed tamen satis mul-

ta pro temporis brevitate dicta esse non dubito: nunc ratio atque ordo argumentorum postulat ut de altero oculo, de luce videlicet prophetica, breviter disseramus.

Prædictio igitur futurorum, ut ab excellentia et præstantia hujus luminis ordiamur, tantæ sublimitatis est, ut soli vero Deo, et iis quibus Deus singulari privilegio hoc donavit, convenire possit. Ea siquidem futura, quæ creatas causas, non necessarias, sed liberas habent, vel certe tales, ut impediri possint (nam de his loquimur, quæ nec in se, nec in causis suis certo existunt), nec in se, nec in causis ab ulla sive humana, sive Angelica intelligentia cognoscuntur. Una dumtaxat est causa, Dei voluntas, in qua res omnes, quæ quoquo modo futuræ sunt, sive necessario, sive libere, certo existunt, et jam inde ab æternitate extiterunt. Sed quis cognovit sensum Domini? aut quis consiliarius ejus fuit? Certe sicut nemo novit quid sit in homine, nisi spiritus hominis: ita nemo novit quid sit in Deo, nisi spiritus Dei, et cui voluerit Spiritus revelare. Non enim humana voluntate, ut Apostolus Petrus testatur, allata est aliquando Prophetia: sed Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines. Et: *Benedictus Dominus Deus Israel, qui locutus est per os sanctorum, qui a sæculo sunt prophetarum ejus. Multifariam enim multisque modis olim loquens Deus Patribus in Prophetis.* Hinc apud Isaiam capite XII Spiritus sanctus loquitur et dicit: *Annuntiate, quæ ventura sunt in futurum, et sciemus quæ a diis eris vos.* Et rursum capite sequenti: *Ego Dominus, hoc est nomen meum gloriam meam alteri non dabo, et laudem meam sculptilibus. Quæ prima fuerunt, ecce venerunt, nova quoque ego annuntio, antequam orientur, audita vobis faciam.* Hæc est igitur gloria singularis veri Dei, quam

certe sculptilibus non dabit: neque a falsis diis falsisque Prophetis occupari permittet, quæ ventura sunt annuntiare, antequam orientur audita facere. Quocirca in libro Deuteronomii capite decimo octavo, idem Spiritus sanctus: *Propheta, inquit, qui arrogantia depravatus voluerit loqui in nomine meo, quæ ego non præcepi illi, ut diceret, aut in nomine aliorum deorum, interficietur. Quod si tacita cogitatione responderis: Quomodo possum intelligere verbum, quod Dominus non est locutus? Hoc habebis signum, quod in nomine Domini Propheta ille prædixerit, et non egerit, hoc Dominus non est locutus, sed per tumorem an mi sui Propheta confinxit, et idcirco non timebis eum.*

Quomobrem, auditores, cum prædictio futurorum ita Deo propria sit, ut ad eam nullo modo vel homines vel Dæmones vel sancti etiam Angeli sine Dei revelatione aspirare possint, nemo dubitare debet, eam solum veri Dei Ecclesiam esse, in qua verum lumen propheticum reperitur. Quare si ostenderimus, solum Romanam Ecclesiam hoc præclaro lumine semper ornatam fuisse, necessarie et perspicue efficietur, solum Romanam Ecclesiam veram veri Dei Ecclesiam esse, quicquid latent omnes Dæmonum synagoge.

Jam igitur in Ecclesiâ Catholica, in qua sumus, quis negare potest non solum ab adventu Servatoris, sed etiam ab exordio mundi, omnibus fere seculis prophetiam floruisse. Nam ante diluvium Adam, Enoch, et Noe prophetae fuerunt. Adam, D. Hieronymo teste, capite quinto in epistolam ad Ephesios, et divo Prospero initio libri de promissionibus et prædictionibus Dei: nam Christi et Ecclesiæ matrimonium prædixit, Enoch Propheta fuisse, et de novissimis temporibus multa prædixisse, Apostolus Judas in epistola sua testatur. Porro Noe, cum verbis, tam operibus, dum ingentem illam arcam fabricabat, generale eluvionem futuram prædicasse et homines ejus temporis ei non credidisse, Apostolus Petrus in epistola priori testis est. Post diluvium vere Abraham, Isaac, Jacob, Joseph, Moyses, Davidem, Salomonem, quatuor Prophetas majores, et duodecim minores, et alios præterea multos, vel sermonibus, vel operibus, vel libris scriptis multa de Christo, de Ecclesia, de hæreticis, de futuro judicio vaticinatos, nemo fere Christianorum ignorat. Ac ut ponamus exemplum in Christo, cujus brevi

passionem et resurrectionem celebraturi sumus, et quem omnes divinæ paginæ tanquam finem et scopum intuentur; quis non miretur nihil de Christo legi in libris instrumenti novi, quod non legatur prædictum in libris instrumenti veteris? Hujus rei typum gerebant duo illi Seraphici spiritus, qui ut apud Isaiam prophetam videre est, admirabili consensione clamabant alter ad alterum, *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth.* Nec non duo Cherubim, qui, ut in Exodo legimus, alis tegebant propitiatorium, et quorum alter alterum semper intuebatur. Hæc enim sunt duo Testamenta, vetus et novum, quæ ita se invicem aspiciant et unum ad alterum clamat, ut quicquid unum loquitur promittendo et prædicando, alterum petat jam factum, et impletum asserendo. Conceptus est Christus de virgine? Prædixit hoc Isaias: *Ecce virgo concipiet et pariet filium.* Natus est in Bethleem Judæ? Prædixit hoc Michæas: *Et tu Bethleem terra Juda, nequaquam minima es in principibus Juda, ex te enim exiit dux, qui regat populum meum Israel.* Reges primitiæ gentium ad eum munera detulerunt? Prædixit hoc David: *Reges Tharsis et insule munera offerent, reges Arabum et Saba dona adducent.* Præsentatus fuit Christus in templo? Prædixit Malachias: *Statim veniet ad templum sanctum suum dominator, quem vos queritis, et Angelus Testamenti, quem vos vultis.* Fugit deinde in Ægyptum? Prædixit hoc Osee: *Ex Ægypto vocavi filium meum.* Locutus est in parabolis? Prædixit hoc David: *Aperiam in parabolis os meum.* Cæcos, surdos, claudos, multos curavit? Prædixit hoc Isaias: *Deus ipse veniet et salvabit nos.* Tunc aperientur oculi cæcorum, et aures surdorum patebunt, tunc saliet sicut cervus claudus et aperta erit lingua mutorum. Ambulavit super aquas? Prædixit hoc David: *In mari vis tua et semita tuæ in aquis multis.* Sedit super asinam et pullum ejus? Prædixit hoc Zacharias: *Ecce rex tuus veniet tibi justus et Salvator: ipse pauper et ascendens super asinam et super pullum filium asinae.* Proditus fuit a discipulo? Prædixit hoc David: *Qui edebat panes meos magnificavit super me supplantationem.* Triginta argenteis venditus fuit. Prædixit hoc Zacharias: *Appendunt mercedem meam triginta argenteos.* Contumeliis et colaphis affectus? Prædixit hoc Jeremias: *Dabit percussioni se maxillam, saturabitur opprobriis.* Reges gentium et principes Ju-

dæorum in ejus necem conspirarunt? Prædixit hoc David: *Astiterunt reges terra et principes convenerunt in unum adversus Christum ejus.* Flagellis cæsus fuit? Prædixit hoc Isaias: *Corpus meum dedi percussibus et genus meas vellentibus.* Quod si vellemus omnia vaticinia de Christo percurrere, dies non sufficeret: et si non verba solum, sed etiam res gestas et umbras ac figuras cum rebus adumbratis et expressis conferrem, immensam orationem susciperemus. Magnum igitur et invictum contra Judæos et Paganos ex ista tantorum et tam multorum vaticiniorum impletione colligimus, et cum Apostolo Petro merito gloriamur habere nos *Firmiores propheticum sermonem*, cui benefacimus *Attendentes tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco.*

Sed ut ad novum testamentum veniamus. An non Christus ipse, magister et doctor omnium Prophetarum, apertissimis verbis excidium urbis Jerosolymæ prædixit? At numquid post annos quadraginta non ita, ut prædixerat, evenit? Quamvis enim Josephum et Hegesippum, qui rem totam diligentissime scripserunt, non haberemus, abunde sufficeret arcus triumphalis Vespasiano et Tito erectus qui adhuc Romæ aliis pene omnibus vel eversis vel sepultis, integer et conspicuus perseverat: in ea siquidem arca Testamenti, candelabrum aliaque Hebræorum ornamenta, nec non ipsorum Hebræorum turba manibus post tergum revictis, ad memoriam posteritatis semper in marmore incisa conspiciuntur. Deinde Apostolicis temporibus, numquid non Apostolus Petrus, Apostolus Paulus, Apostolus Joannes et Apostolus Judas uno eodemque spiritu de futuris hæreticis multa prædixerunt, quæ oculis nostris jam impleri videmus? Nonne etiam Propheta Agabus et filia Philippi Diaconi et alii nonnulli, eodem tempore lumine isto prophetico enituerunt? Jam vero Gregorium Neocesariensem magnum illum et admirabilem Prophetam fuisse scribit magnus Basilius. De B. Antonio celeberrimo et toti orbi notissimo, B. Athanasius refert, prædixisse eum vastationem illam Ecclesiæ, quæ per Arianos facta est, cum altaria everterent, sacra vasa contaminaverunt, sacerdotes occiderunt, virgines sacras stupraverunt, orbem denique totum suis tumultibus et seditionibus, sicut hodie Calvinistæ faciunt, turbaverunt. De quodam sancto Anachoreta qui Joannes dicebatur, et Palladius

et Theodoretus et alii complures historici prodiderunt, eum ita celebrem in vaticiniis fuisse, ut imperator Theodosius nunquam bellum aliquod egressus sit, quin eum antea tamquam oraculum consuluerit, et ab eo totum bellum eventum audierit. B. Benedictum regi Totilæ prædixisse, eum urbem Romam occupaturum, deinde mare transiturum, tantum novem annos regnaturum, postremo anno decimo moriturum, et omnia sicut ipse pronuntiaverat evenisse B. Gregorius testatur. B. Malachiam Hibernorum Episcopum, prophetico lumine claruisse testus est fide dignissimus Bernardus. Ipsum vero B. Bernardum non unum aliquot, sed multa prædixisse, et omnia prorsus juxta ejus vaticinium evenisse, testantur libri de ejus vita et gestis conscripti. Unum ejus vaticinium commemorabo. Prædixit aliquando Andrea quidam, cum brevi Cisterciensem Monachum futurum. Ille hoc audito obstupuit. Nihil enim unquam minus somniaverat, imo nihil magis unquam exhorruerat. Itaque cum stomacho ait: In hoc scio falsum te esse Prophetam. Hoc enim certum sum, te locutum esse verbum, quod omnino non fiet. Hoc ego tibi coram rege et principibus, in omni publico conventu improbare non parcam, ut tua omnibus falsitas innotescat. Deinde abiit pene furiosus, blasphemans et imprecans sancto illi monasterio extremum exitum: neque solum monasterium, sed totam illam vallem radicitus eversam videre cupiebat. Quid postea factum est? O rem admirabilem ac pene incredibilem! Vix nox una præterierat, ille totus mutatus, moræ impatiens ante ex ortam lucem currit ad monasterium, postulat habitum, efficitur monachus. Quid hic dicent hæretici? Quis tantam mutationem, quæ a sola dextera Excelsi fieri poterat B. Bernardo demonstravit, nisi Deus? Quid de B. Francisco dicemus? Quam multa de eo refert B. Bonaventura? Erat aliquando bellum inter Paganos et Christianos, instabat jam dies ceraminis, servus Dei Franciscus totum belli eventum ante prospiciens Christianis significavit, ut eo die se a prelio absterent, alioquin videre se magnam stragem Christianorum futuram. Non crediderunt homini Dei, sed freti multitudine et potentia conflictum inierunt. Repente enim juxta vaticinium viri sancti exercitus Christianorum fusus est, et omnes fere vel capti sunt vel interfecti. B. Catharina Senensis numquid

non aperte prædixit schisma illud inter Urbanum et Clementem, quo nullum acrius horribilius, diuturnius Ecclesia unquam vidit? Sed longum esset, minimeque necessarium omnes Prophetas Catholicæ Ecclesiæ recensere. Hoc in summa et sine amplificatione dixerim, auditores optimi, vaticinia sanctorum, et eorum sanctorum, quos nostros fuisse, hoc est, Romanæ Ecclesiæ membra fuisse omnes hæretici confitentur, esse pene sine illo numero. Legi ego bonam partem historiarum, quibus vitæ sanctorum Catholicæ Ecclesiæ continentur, et sine mendacio affirmare possum, vix ullum fuisse sanctum hominem, ac præsertim his quinque sæculis postremis, quæ tantopere displicent hæreticis, qui hoc excellentissimo et nobilissimo Dei munere præditus non fuerit. Multos præterea enumerare possem nostræ fidei et religionis sanctos homines, qui non solum dono prophetiæ, sed etiam admirandis visionibus et revelationibus, et quod sublimius est, gratia cordium cognoscendorum et spirituum discernendorum ornati fuerunt. Neque solum præteritis sæculis, sed etiam hoc nostra ætate, sicut miracula, ita prophetiæ donum Ecclesiæ Catholicæ non defuit. Habemus enim præter alios multos, duos illos Franciscos, auctorem ordinis Minorum et Xavierum inter patres Societatis Jesu antesignanum et Indiæ novum Apostolum, de quibus alias diximus, qui hoc nostro sæculo ac pene memoria non solum multis et magnis miraculis claruerunt; sed etiam multa divina revelatione præviderunt, et eo modo sic prædixerant, evenerunt.

Quid unquam talæ synagogæ Dæmoniorum haberunt? Proferant, quæso, suas prædictiones. Quis non obstupeat nostros Papistas, idololatrias, Dei hostes, non solum miraculis, sed etiam prophetiæ lumine enitere: istos vero fratres Evangelicos, nihil scire, nisi mentiri? Nam dæmones quidem semper hanc laudem prædicendi futura tamquam veram divinitatis notam affectaverunt. Hinc videlicet ante Christi adventum tot in locis oracula Apollinis, Clarii, Pythii, Delii, Dodonæi celebrabantur, quæ tamen omnia Dei in carne adveniente repente obmutuerunt. Id quod non ex nostris solum B. Antonius apud Athanasium, sed etiam Plutarchus ex gentibus, tamquam rem maxime miram et prodigiosam annotaverunt. Inde siquidem Plutarchus librum inscripsit, ut est apud Theodoretum in libro de oraculis,

quæ defecerunt: et causam quærit tam novæ et tam mirabilis mutationis. Quid enim admirabilius, quam tanta celebritate omnibus oraculis toto orbe silentium indici, et ora eorum quasi lapidibus in æternum obstrui.

Sed quales, quæso, erant dæmonum prædictiones? Interdum obscurissimas ambages et enigmata respondebant, ut quicquid eveniret, ipsi verum prædixisse viderentur, et culpa tota caderet in interpretes. Interdum aperte quidem et perspicue loquebantur, sed ea prædicebant, quæ ipsi Deo permittente facturi erant vel quæ jam cœpta erant fieri, quod non est tam divinare vel conjectare, quam presentia absentibus nuntiari.

Neque præstantiora sunt Hæreticorum vaticinia: exempla multa in medium afferre possem, si falsa vaticinia pseudoprophetarum, tam veteris quam novi Testamenti percurrere nobis liceret, sed quoniam temporis angustiis premimur, solum de falsis prædictionibus Hæreticorum nostri temporis pauca dicemus.

Martinus Lutherus et sua et suorum opinione propheta fuit. Hoc enim ipse de se in libro quodam ad Germanos post scholis Christianis erigendis scribit: « Neque vos, inquit, impedire debet, quod aliqui gloriantur de spiritu, et Scripturas parvi faciunt; sed bone amice, spiritus huc, spiritus illic: ego quoque fui in spiritu, atque etiam vidi spiritus forte plus quam illi ipsi adhuc intra annum videbunt. » Deinde nihil sæpius repetit, quam os suum os Christi et verba sua esse verba Christi: et, certum se esse, doctrinam suam se habere de celo. *Videamus igitur quid ei spiritus revelaverit.* Quid, quæso, iste tam insignis Propheta, qui fuit in spiritu et vidit spiritu, plus quam alii intra unum annum videbunt, quid futurum prædixit? Prædixit primum in libro contra Thomam Muncerum post annos duos a vaticinio, ita Romanam Ecclesiam ruituram, ut neque Pontifices, neque Cardinales, neque Episcopi, neque Presbyteri, neque Monachi, neque Moniales, neque templa, neque turres, neque campanæ usquam amplius reperirentur. Ait præterea in responsione contra regem Angliæ Henricum: « Dogmata mea stabunt, et Papa cadet in vitis omnibus portis inferi et potestatis acris et terræ et maris ». At quid tandem evenit? Præterierunt anni sex et qua-

draginta, et papa stat vel sedet potius; Cardinales, Episcopi, Præbyteri, Monachi, Montales augentur in dies: templa et turres vel instaurari, si labebantur, vel integro edificari vidi: cadere vel cecidisse non scio, nisi ex parte hic Lovanii turrim sancti Petri. Doctrinam vero Lutheri jam pene funditus interisse, vel ex eo cognosci potest, quod paucissimi sunt veri Lutherani, et illa ipsa dogmata, quæ Lutherus pro oraculo habere voluit, jam non solum Catholici, sed etiam discipuli ejus execrantur. « Non igitur vaticinium illud Dominus locutus est, sed per tumorem animi sui Propheta confinxit: et idcirco non timebimus eum ». Rursus alia præfatione super Alcoranum prædixit idem Lutherus, prope diem futurum, ut Mahumetani ad fidem Christi juxta Evangelium suum, non juxta Romanam Ecclesiam, converterentur. At numquid et in hoc Propheta mendax inventus non est? Ego ipse vidi Romæ Mahumetanos baptizari, nec raro veniunt aliqui ad fidem. In Indiis vero non pauci, sed multi Mahumeti cultores ad fidem Christi et Ecclesiæ Romanæ obedientiam conversi sunt, et convertuntur in dies: Lutherani vero proferant vel unum si possunt. « Non igitur hoc Dominus locutus est, sed per tumorem animi sui Propheta confinxit; et idcirco non timebimus eum ». Postremo, ut alia ejus vaticinia præteream, cum ante annos aliquos rustici a Lutheranis excitati tumultuarentur, et contra principes suos ac dominos arma corpissent, tunc Martinus Lutherus sese valem ostendebat, et non rusticos, sed Deum ipsum contra principes pugnare dicebat, et ultimum exitum extremamque ruinam principibus vaticinabatur. Sed quid tandem factum est? Rustici cæsi sunt, principes superiores evasere. Quid tum Lutherus? Num erubuit? Falsum se Prophetam agnovit? Nihil minus. Sed quasi nihil antea pro rusticis dixisset, cepit contra eosdem rusticos maledicentiam suam exercere, et videns sibi non successisse vaticinium de futuris, cepit vaticinari de præteritis. « Ego sane, inquit, arbitror nullum dæmonem in gehenna remansisse, sed omnes in rusticos illos sediciosos et pessimos nebulones ascendisse. » « Non igitur vaticinium illud Dominus

locutus erat, sed per tumorem animi sui Propheta confinxerat: et idcirco non timebimus eum ».

Quid Thomas Muncerus, Lutheri probatissimus discipulus? Nonne multitudinarii rusticorum, quibus præerat, Dei nomine et auctoritate tamquam unus aliquis ex prophetis, ita victoriam certissimam pollicebatur, ut se alterum Gedeonem diceret: jactaretque omnes globos bombardarum in sua manica sine lesione se excepturum? Et tamen rustici cæsi sunt, et ipse ne unum quidem ictum gladii sine lesione sustinere potuit. Non igitur Dominus victoriam illam locutus erat, sed per tumorem animi sui Propheta confinxerat, et idcirco non timebimus eum.

Ante paucos annos cum Anabaptistæ quidam Calabriam Italiæ provinciam occupasset, et tandem comprehensi cum extremo supplicio affiendi essent, palam affirmabant (ut ex viro quodam magno et fide dignissimo, qui, si recte memini, supplicio interfuerat, accepi) se nihil detrimenti passuros, si de altis turribus deicerentur, statim enim adfuturos Angelos, qui eos exciperent, ne forte ad lapides pedes suos offenderent. Dejecti sunt infelicissimi ex turribus, et non pedes tantum, sed capita et colla offenderunt ad lapides, et prius ad terram pervenerunt, et capita omnes fregerunt, ac cerebris suis plateas resperserunt, quam Angelis vacaret eis opem ferre. Exempla talia proferri possunt sine ullo numero. Nam sicut vera Catholicorum sanctorum vaticinia prope sunt infinita; ita hæreticorum mendacia, et falsæ predicationes numerum omnem excedunt. Quoties Pseudomartyres istis nostris diebus asseverarunt se etiam in mediis flammis non comburendos? et tamen postea combusti sunt usque ad cineres. Quoties contra se in momento abscondendos affirmarunt? et licet pulvere tormentarii onusti essent, tamen ad longissimum tempus antequam mori possent torquebantur? ex quo sine dubio, si excæcati penitus et obstinati non essent, intelligerent, tandem aliquando se Spiritum veritatis deseruisse, et spiritus erroris, et seductionis in suam aliorumque perniciem, et sempiternam exitum adhæsisse.

CONCIO IX.

DE PROBITATE DOCTORUM ECCLESIE, ET SCELERIBUS HÆRETICORUM

SYNOPSIS

Deum suos sanctos potentia, sapientia, et charitate sibi conformare, ostenditur, et a sanctitate Doctorum Ecclesiæ probatur: ubi Apostolorum, Patrum et multorum religiosorum mira sanctitas extollitur, et quam utile sit vitas sanctorum legere, declaratur. E contrario, qualesnam fuerint assertores paganismi et Mahumetismi breviter ob oculos ponitur. Decem deinde hæresiarchæ enumerantur, additis causis, quæ illos ad hæresim impulerunt. Præterea diligentiori trutina examinatur vitæ probitas hæreticorum, atque in primis impudentia et superbia (quæ speciatim in Luthero deprehenditur), eorum maledicentia, familiaritas cum diabolo et varia fraudulentia suis circumstantiis demonstratur. Quales Martyres et qualia martyrologia habeant Hæretici, et quem fidem idem sortiantur, ab enumeratione miseræ quorundam mortis ostenditur.

Quemadmodum in Deo, quem unum in Trinitate et Trinum in unitate veneramus, tria quedam singulariter eminent, potentia, sapientia, bonitas; ita quoque, auditores, singulares amicos et filios suos, Patres ac Doctores nostros Deus, ut sibi quam similes, et gentibus omnibus suscipiendos atque admirabiles redderet, potentissimos, sapientissimos, optimos, sanctissimosque esse voluit. Primum ea potentia eos armavit, qua multa præter solitum cursum, ordinemque naturæ in elementis, in arboribus, in brutis animantibus, in ipsis hominibus plane admirabilia et singularia facerent.

TOM. IX.

Deinde sapientia ita mentes eorum instruxit, ut non solum præsentia et præterita cererent; sed etiam futura multo ante præviderent atque prædicarent. Postremo dilatavi corda eorum summa atque ardentissima charitate, tum ut ipsi magno animo opus aggredierentur; tum ut ii, qui convertendi per eos erant, non solum verbis et miraculis sed etiam exemplis et vitæ probitate moverentur. Atque hæc tria, splendor miraculorum, lumen propheticum et vitæ probitas, quibus præditi fuerunt prædicatores et Doctores nostre legis, et quibus omnes inventores sectarum atque hæresum caruerunt, sunt argumenta ex duodecim illis, quæ nobis explicanda proposuimus. Quare cum præteritis orationibus de gloria miraculorum et luce prophetica, hoc est, de potentia et sapientia Doctorum Ecclesiæ disputaverimus, restat nunc, ut de probitate et integritate eorumdem disseramus.

Prædicatores igitur nostræ legis, tam ii, qui primi ad nos fidem detulerunt et Evangelium, quam ii quos deinde singulis sæculis Deus excitavit ad fidem eandem confirmandam vel propagandam, quales fuerint, quam pii, quam justî, quam religiosi totus mundus novit. Aspiciat primum Apostolos. Quid sublimius atque excellentius moribus Apostolicis? Homines erant divini, nihil in hoc mundo querebant, aurum contemnebant, honores fugiebant, omnia sustinebant, charitate flagrabant, legem naturæ perfectissime observabant, cum omnibus hominibus pacem habebant, omnes homines salvos facere cupiebant, atque idcirco omnes provincias et regiones, quamlibet barbaras, omnes terras et omnia maria perlustrabant: ad labores prompti, ad pericula imperterriti, ad mortem paratissimi, vivi denique et mortui miraculis clari.

36

Amor Dei quasi curus igneus ferebat eos : nihil erat penitus, neque mors, neque vita, neque presentia, neque futura, neque demones, neque homines, qui eos ab instituto cursu honoris Dei propagandi et animas hominum salvandi, revocare possent. Isti sunt Patres nostri, isti dracones nostrae fidei, istos magistros et doctores habuimus. Aspice deinde sanctos illos homines, quos Patres et doctores vocamus, lumina illa clarissima, quae Deus in firmamento Ecclesiae lucere voluit, ut iis omnes Haeticorum tenebrae dissiparentur, ut Irenaeum, Cyprianum, Hilarium, Athanasium, Basilium, duos Gregorios, Ambrosium, Hieronymum, Augustinum, Chrysostomum, Cyrillum. Vita et mores eorum nonne in iis monumentis, quae nobis reliquerunt, quasi in speculis quibusdam elucet? Nam *Ex abundantia cordis os loquitur*. Quanta, obsecro, apparet in libris sanctorum Patrum cum summa eruditione conjuncta humilitas? Quanta puritas animi? Quanta moderatio? Quanta sobrietas? nihil ibi obscenum, nihil turpe, nihil subdolum, nihil arrogans, nihil inflatum. Quam multis modis Spiritus sanctus, qui eorum pectora inhabitabat, in paginis eorum se prodit? quis legere potest attente Cyprianum; qui non statim ardeat amore martyrii? Quis in Augustino diligenter versatus est, qui non profundissimam didicerit humilitatem? Quis Hieronymum saepe evoluit, qui non virginitatem et jejunium adamare incipiat? Spirant scripta sanctorum, religionem, castitatem, integritatem, charitatem. « Isti sunt igitur Episcopi et pastores (ut verbis utar D. Augustini) docti, graves, sancti, veritatis acerrimi defensores, qui Catholicam fidem in lacte suxerunt, in cibo sumpserunt : cuius lac et cibum parvis magnisque ministraverunt. » Talibus post Apostolos sancta Ecclesia plantatoribus, rigatoribus, aedificatoribus, pastoribus, nutritoribus crevit. Aspice postremo Anachoretarum et aliorum hominum religiosorum duces, quos diversis temporibus Ecclesiae suae senescenti tamquam columnas firmissimas Deus donavit ut Antonium, Hilariionem, duos Macarios, Benedictum, Bernardum, Dominicum, Franciscum. Quid perfectius, quid gravius, quid maturius eorum moribus? Homines erant integerrimi, patientissimi, cum Deo conjunctissimi, gloriae et voluptatum usque ad stuporem et miraculum contemptores : pernoctabant in orationibus, gloriabantur in cruce

et laboribus, jejuniis pascebantur, in contumelias letabantur, quasi carbonem igniti, toti flamma quadam divini amoris succensit, in Deum ferebantur et rapiabantur. Quis unquam eorum vel contentiones, vel rixas, vel clamores, aut verba non dico inflata, vel obsecra, vel scurrilia, vel turpia; sed otiosa unquam audivit? Denique ut B. Augustinus in libro de moribus Ecclesiae Catholicae notat, in tantum processerat temperantia et continentia sanctorum Catholicae fidei christianorum, ut restringenda nonnullis et ad humanos fines revocanda videretur : usque adeo supra hominum illorum animos evasisse ab iis etiam, quibus id explicet, indicatur. Utinam dignarentur Haetici, et qui inter Catholicos perditae et corruptae vivunt, legere vitas sanctorum : sane non multum nobis in eorum conversione laborandum esset. Plus enim omnino loquuntur, et magis virtutem persuadent simplices illae historiae, facta et exempla sanctorum, quam omnes conciones. Scio ego aliquos, qui millies conciones audierant, et libros multos legerant, et tamen semper erant iidem : rogati deinde ut vitas sanctorum aliquando legerent, aspernabantur initio, et tamen poste aubi ceperunt, brevissimo tempore toti mutati viri sanctissimi et perfectissimi facti sunt. Habetis Athanasium, Hieronymum, Sulpicium, Palladium, Theodoretum, Gregorium Romanum, Gregorium Turonensem, Bedam, Metaphrastem, et nuper Lippomanum et Surium, qui vitas sanctorum vel ipsi conscripserunt, vel ab aliis scriptas collegerunt. Ab eis petant solidum cibum animae, qui in fide viva et vera proficere desiderant, Theologi et doctores haereses refellunt argumentis verborum : sancti vero, quorum vitas vos legere cupio, easdem refellunt argumentis factorum. Illi quasi digito et voce demonstrant, quae sit via, quae ducit ad coelum : isti viam ipsam ingrediuntur, et nos suis passibus et vestigiis multo facilius et fidelius docent.

Conferte modo, si placet, cum tantis et talibus praedicatores paganismi vel haeresum et sectarum inventores. Qui fuerunt praedicatores paganismi? Nonne turba quadam Poetarum, hoc est, hominum levium, mendacium, flagitiosorum : qui ut vitia et scelera hominibus commendarent, deos quosdam omnibus vitiis coopteros induxerunt, et eorum furta, et adulteria, bella, lites, contentiones, dolos, fraudes, mendacia cum cantu et versibus, ad nos detulerunt, ut quis-

quis ea fecisset, non homines perditos, sed caelestes deos imitatus videretur? De Mahomete tamen multa habere omnino turpia et horrenda, quae referrem, tamen quod secta illa, ut alias ostendimus, nihil sit aliud quam monstrum quoddam ex Judaismo, Arianism, Nestorianismo, Manichaeismo et aliis quibusdam haeresibus, et superstitionibus conflatum ut refutatur, satis est si haereses istae refellantur. Ad Haeticos veniam.

Haesiarchae igitur nonne omnes ambitiosi, omnes superbi, omnes impuri, omnes flagitiosi fuerunt? nonne omnes sicut perditae vixerunt, ita quoque misere perierunt? Consideremus initium, medium et finem cursus praecipuorum haesiarcharum. Quantum ad initium, quod si vobis ostendam omnes praecipuos haesiarchas vel ambitione, vel contentione, vel invidentia, vel denique privato aliquo affectu stimulos de Ecclesia recessisse, an non tunc apertissime constabit eorum sectas non a Deo esse sed a Diabolo? Aspicimus decem primarios et celeberrimos haesiarchas. Nam de omnibus dicere angustiae temporis non paterentur.

Quis princeps fuit omnium Haeticorum? Si Hegesippo et Eusebio credimus, Thebulus fuit. At is, ut ex Hegesippo refert Eusebius, ideo haeresim excogitavit, et Ecclesiam usque ad illa tempora virginem corrumpere tentavit, quod in petitione episcopatus repulsam passus esset. Superbia igitur atque ambitio initium haeresibus dedit.

Quis fuit deinde secundus? Simon Magus. At is pecuniis emere voluit pontificiam auctoritatem Spiritum sanctum communicandi : cum ei hoc non successisset, haeresim fabricavit.

Quis tertius? Valentinus. At eum egressum de Ecclesia et haesiarcham factum, quod alium vidisset adeptum episcopatum, quem ipse ambiebat, testatur Tertullianus in lib. quem adversus hujus Valentini haeresim conscripsit.

Quis quartus? Marcion Ponticus. At is propter stuprum virgini illatum ab Ecclesiae communionem praecisus, Romamque profectus, non solum absolutionem petiit, sed etiam praefecturam Ecclesiasticam ambivit, quam cum non impetrasset, Romanis Presbyteris indignandus ait : « Ibo igitur et Ecclesiam vestram scindam. » Atque ab eo tempore haeresim suam pestilentissimam et perniciosissimam disseminare cepit. Rem

ita se habere partim ex Tertulliano de praescriptionibus adversus haeticos, partim ex Epiphano in haeresi Marcionis facile cognosci potest.

Quis fuit quintus? Montanus. At eum refert Theodoretus l. iii de fabulis Haeticorum, sola cupiditate primum locum obtinendi, haeresim suam condidisse.

Quis fuit sextus? Novatianus. At eum maximo desiderio Romanum episcopatum flagrasse, et cum eum adipisci non potuisset, simul haeresim et schisma in Ecclesiam induxisse, refert Eusebius ex epistola quadam B. Cornelli l. iv. hisi. Ecclesiasticarum.

Quis septimus? Arius. At is quoque auctore Theodoretus initio l. iv. de fabulis Haeticorum, invidentiae stimulis agitur, quod S. Alexandrum compresbyterum suum ad episcopatum evectum et sibi praelatum videret, occasionem accepit de Ecclesia recedendi.

Quis octavus? Macedonius. At is nonne eo, quod episcopatu Constantinopolitano ab ipsis Arianis privatus fuisset, ut injuriam suam ulcisceretur, novam haeresim excogitavit?

Quis nonus? Nestorius. At enim quis ignorat quanta simulatione et hypocrisi episcopatum Constantinopolitanum ambiit? Refert enim Theodoretus l. iv. Fabularum haeticarum, cum multis annos, et colore vestium et pallore vultus et verborum compositorum artificio et omnis sanctitatis simulatione, se in animos et benevolentiam vulgi in eum finem insinuassee.

Quis decimus? Martinus Lutherus, auctor et parens omnium Haeticorum nostri temporis. At is nonne in Lipsica disputatione vocem illam emisit, se nec propter Deum incepisse nec propter Deum cessaturum? Quid clarius? quid apertius? quid illustrius? Deinde in epistola illa notissimus ad Argentinenses; nonne discrete affirmat, se non Christi amore, sed papae odio inflammatum tragediam illam suam excitasse? Unde vero odium illud primo conceperit, omnibus notum est, nimirum ex ambitione et avaritia. Quod enim munus publicandarum indulgentiarum, unde monasterium ejus honorem et lucrum referebat, ab eo ad praedicatores translatum fuisset, ideo Lutherus injuriae et jacturae illius impatiens contra indulgentias primum, deinde contra Pontificem, postremo contra fidem et omnia Christiana dogmata scribere, docere et praedicare cepit. Haec igitur de primordiis haereseon.

Jam in reliqua vita si quis omnia omnium hæresiarcharum scelera prosequi vellet, immensam orationem susciperet : attingam solum pauca paucorum, ex quibus facile de cæteris judicari possit. Initio quanta, quaso, fuit omnium hæresiarcharum, sed præcipue Lutheri et Calvinii jactantia? Simon magus se Deum esse jactabat : testis Irenæus lib. 1. contra hæreses. Menander Simonis discipulus se missum esse Salvatorem mundi assebat; teste Eusebio lib. v. Historiarum. Carpoctianorum aliqui se Domino Jesu æquales, aliqui etiam majores et potentiores prædicabant; teste Theodoro lib. 1. de fabulis Hæreticorum. Montanus se Spiritum sanctum Paraclitum; testis magnus Basilius lib. 11 in Enomium. Noctus se Moysen et fratrem suum Aaronem; testis Epiphanius in hæresi ejusdem. Manichæus se quoque Spiritum sanctum, sicut olim Montanus, faciebat : testis Augustinus lib. de Hæresibus. Nestorius se primum et solum Scripturas probe intellexisse, et omnes Patres, Martyres, et Confessores totamque Ecclesiam ante se errasse prædicabat; ut Vincentius Lirinensis in commentario testis est. Arium, Dioscorum, Eutychem incredibilem superbia Patres contempsisse, ex prima actione septimæ Synodi cognosci potest. Ac ut ad nostros veniamus, nam Lutherus se os Christi, et Heliam tertium, Ostiander Enoch secundum, Thomas Munceus Gedeonem, Servetus unicum orbis prophetam, David Georgius verum Messiam, alii novos Prophetas, Apostolos, Evangelistas se esse prædicare erubuerunt? Num Lutherus in libro contra regem Angliæ Henricum, et alibi sæpe, non ait: « Divina majestas mecum facit, ut nihil curem, si mille Augustini, si mille Cypriani, mille Ecclesie Henricianæ contra me starent? Augustinus et Cyprianus, sicut omnes electi errare potuerunt et erraverunt. » Et rursum: « Ego vero adversus dicta Patrum, hominum, Angelorum, pono non antiquum Ecclesie usum, sed unius majestatis æternæ verbum et Evangelium. » O venter piger! mala bestia! Quasi vero sancti Patres et sancti Angeli et antiquus Ecclesie usus contra verbum Dei, et Evangelium pugnet? A que ejusmodi verba tumida, inflata, superba, in singulis paginis librorum ejus reperiuntur. Nam Calvinus in libro de Coena Domini, non aperte conitetur, omnes veteres missam sacrificium appellasse et tamen

inquit: « Ego minime probo. » Num in Institutionibus non ait: « Hæc fabula de limbo Patrum, ad quos liberandos Christum descendisse narrant, tametsi magnos habeat auctores, nihil tamen aliud quam fabula est? » Nonne ibidem in tantum superbiæ excessum erupit, ut B. Hieronymum asinum appellare non dubitaverit? O virum sapientissimum Calvinum, qui plus videre potuit solus, quam omnes Patres et tota simul Ecclesia! et cujus comparatione B. Hieronymus, alioqui doctor maximus et sanctissimus, nihil aliud quam asinus est! O Dei amicum singularem, cui tandem revelatum est fabulas fuisse, quas hæctenus Ecclesia pro veris dogmatibus habuit!

Sed ut ad Lutherum parumper redeamus, extat liber quidam de actis in conventu Wormatiensi, ubi ab imperatore Carolo et reliquis Germaniæ principibus, Lutherica causa initio cognita fuit. In eo libro miris laudibus attollitur Lutherus, et cum nomen potentissimi imperatoris semper fere nudum ponatur, ut, « Carolus hoc dixit, Carolus illud egit; » cum de Luthero mentio est alias scribitur, « Doctor Martinus, Lutherus pro sua incredibile humanitate et comitate benigne respondit: » alias, « Benignissimus pater benignissime respondit. » Quis, obsecro, librum illum conscripsit? Non alius, quam Lutherus. Credibile non videtur, sed tamen est ita. Finxerunt igitur unquam poetæ talem Thrasonem, qualem se Lutherus reipsa nobis exhibuit? Tametsi enim liber sine nomine auctoris prodierit, certum est tamen eum factum esse Lutheri. Nam in illo ipso libro Lutherus commentitia persone oblitus quodam loco de se ita ait: « His itaque actis, imperii actor asperitibus verbis objurgans, ait nihil me ad rem ipsam respondisse, nec debere ab œcumenicis semel Synodis definita a me rursum in questionem vocari: proinde expectari a me planum et simplex responsum, utrum erroribus renunciare vellem, nec ne. Tum ego ita respondi: « Quid vobis videtur? Potest ne horum superbia majore arrogantia fastuque ullis verbis amplificari? An non toti pleni erant eo spiritu, qui est *Reus superuiceros filios superbiæ*? An non Spiritu sancto prorsus vacui, qui *Superbis resistit, humilibus dat gratiam*, et non requiescit, nisi super humiles et contritos et timentes sermones Dei? »

Jam vero quid de maledicentia et scurrilitatibus, de convitiis et verborum turpitudinibus dicemus? Vix una sententia integra in libris eorum sine convitiis et maledictis reperitur, Lutherus vero loqui non poterat, nisi tertio quoque verbo porcos, asinos, diabolos, stercorea, merdas nominaret, ut peccatus ejus quasi putrefacta sentina vel immundissima latrina nihil nisi terribissimos foetores spirare posse videretur. Unde merito aliqui Lutherum stercoreum prophetam appellandum esse definiunt. Certe non loties Apostolus Paulus et sancti Patres nostri nomen Dei et Christi, quoties novi isti Evangelistæ nomen Diaboli in suis voluminibus reliquerunt: Nec mirum, *Ex abundantia enim cordis os loquitur*.

Et non minus isti Diabolo et Angelis ejus, quam sancti Patres Deo et beatis spiritibus familiares erant. Et Lutherus quidem satis ingenue in suo libro de Missa singulari confitetur, inter se et Diabolum magnum intercessisse familiaritatem; et se cum eo amplius, quam unum modium salis comedissee, et eo magistro ac doctore multa didicisse, Zwinglium quoque non obscure, in libro, quem Eucharistiæ supplementum inscripsit, se nocturno quodam spiritu in argumentis contra Sacramenta excogitandis adjutum esse docet, quem ater esset an albus, dignoscere non potuerit. Sed quis ambigat, atrum, tartareum et terribissimum fuisse? Angelus enim lucis claritatem suam non abscondit, neque mentem, quam visitat, in horrore et tenebris deserit. Porro Basilius ad Bucerum scribens, aperte testatur, non esse ingenii, sed genii sui morem nunquam in scribendo a convitiis et maledictis abstinere.

Aliud vitium omnibus hæresiarchis, tam veteribus, quam novis commune fuit, quod fraudibus, dolis, technis, fictis miraculis, apertis mendaciis et Scripturarum corruptelis, sectas suas promovere semper studuerint. Cum Ariani aboleri vellent vocem *ilam quæ dicitur*, qua divinitus Christi et majestas asseritur, ut ex Rufino lib. x. historiarum c. 21 intelligi potest, ab Episcopis Latinis linguæ Græcæ imperitis in Arimæni Concilio quærebant; num in Christum an potius in Homousion credere vellent: quasi tantum interesset inter Christum et Homousion, quantum inter Christum et Antichristum: ut eo dolo Catholicos Episcopos circumvenirent, sicut etiam circumve-

nerunt. Dolus item Apollinistarum, ex eodem Rufino in Apologia pro Origine notissimus est. Cum enim aliquando librum quemdam B. Athanasii a Catholicis, cum fideibus disputabant, acceperunt mutuo, omnia loca, quæ contra se faciebant, deleverunt. Ac deinde incredibili versutia rescripserunt, ut non tam ab Athanasio posita, quam a nostris supposita, et librum illum non Hæretici sed Catholici corrupisse ac depravasse viderentur. Arianos verba illa de Joannis Evangelio delevisse, *Spiritus est Deus*, testis est fide dignissimus Ambrosius lib. III de Spiritu sancto. Marcionem ex omnibus Scripturis, ea que contra suam hæresim faciebant abrasisse, testes sunt Irenæus lib. 1. contra Valentianum et Tertullianus lib. v. contra Marcionem; et Cyrillus in utraque ad Successum epistola, conqueritur Epistolam B. Athanasii ad Epictetum, ita Nestorianos corrupisse, aliis detractis, aliis suppositis, ut jam nihil aliud, quam hæresim Nestorianam sonaret. In sexta Synodo actione nona ab ipsis Romani Pontificis legatis plane convicti sunt Hæretici, multa loca vel sustulisse vel corrupisse in libris sanctorum Patrum, Athanasii, Ambrosii atque Chrysostomi. At Lutherorum et Calvinistarum mendacia, doli, fraudes, corruptelæ pene sunt infinitæ. Unde Hieronymus Emserus præfatione annotationum in novum Testamentum Lutheri, constanter profitetur, Martinum Lutherum non solum omnes libros, sed omnia fere capita Bibliorum corrupisse, ac fere mille quadringentos errores Hæreticos et mendacia immiscuisse. Ac ut non eamus procul, nonne in epistola hodierna, quam explicaturi sumus, abtulit illa verba: *Ut abstinere vos a fornicatione*? Et merito sane. Nimis enim aperte pugnant cum illo dogmate lutherano: *Si non vult uxore, veniat ancilla*. Itaque extingui debuerunt. Et in epistola Jacobi, quam tamen stramineam appellat; nonne illa verba: *Ostende mihi fidem tuam sine operibus*. Lutherus de more depravavit: *Ostende mihi fidem cum operibus*? In epistola ad Romanos, ubi legitur: *Arbitramur hominem justificari per fidem*: nonne ipse corrupit: *Arbitramur hominem solum justificari per fidem*? Cumque amicus quidam quæreret, cur addidisset illam vocem solum arrogantiam intolerabili respondit: « Si papa tuus, inquit, multa vult garrere de hac voce *solum* ei confestim respondeto: Doctor Martinus Lutherus vult

sic habere, atque Papistam et asinum esse unum. Sic volo, sic jubeo, sit pro ratione voluntas. Nolumus enim Papistarum esse discipuli, sed magistri ac iudices. » Surtius pagina 261. deinde sectarii, nonne omnes miseris populis persuaserunt, ea nos credere, que nunquam somniavimus? et multa esse nuper inventa, ut ordines minores, sanctorum invocationem, imaginum venerationem? que tamen in libris veterum passim inveniuntur. Nonne fictis miraculis (quod alias ostendimus) fidem suam propagare voluerunt? Nonne, ut suis persuaderent, se quoque magnum numerum sanctorum Martyrum et Confessorum habere, et Foxus et alii martyrologia composuerunt, ut ea omni genere nebulonum repleverunt? Unum dumtaxat exemplum proponam. Certe Foxus hominem quemdam nomine Guillelmum Cubrisium in numerum sanctorum Martyrum retulit. Et sane si sciret vulgus Hæreticorum, quis Cubrisius ille fuerit, nihil dubito, quin statim totum martyrologium laceraret. Ille enim, ut ex ipsa ejus confessione cognosci potest, ideo vivus adustus est, quod assereret Christum non venisse mundi redemptorem, sed futurum mundi deceptorem, et nomen Christi fœdum esse nomen, et illud se ubicumque in libris reperisset, destruxisse, et omnes, qui in nomine Christi crediderunt, ad gehennam esse damnatos. Denique nunquam se Christi nomen esse confessorum. Ecce vobis qualem Dæmonem pro sancto colendum Martyre proposuit ille, et quibus dolis ceteri populos decipiunt. Quæso vos, potestne ista perfidia ullo modo excusari? Etiamsi vera esset doctrina Hæreticorum, num fictis prodigiis, apertis menda-

ciis, Scripturæ corruptelis eam confirmare debuerunt? Nonne satius est milles obmutescere, quam semel mentiri? Quid unquam tale in libris Catholicorum invenerunt? Quod erit unquam opus Diaboli, si hoc non est?

Sed ut ad extremam orationem veniamus, numquid exitus Hæreticorum ab eorum vita utquam discrepavit? Nullo modo. Horrendum Simonis, Manichæi, Arii interitum alias recensuimus. Martinus Lutherus nonne sicut Epicureo more vixit, ita quoque more Epicureo extinctus est? Nam cum nocte quadam optimam cœnam sumpsisset, sicut semper solebat et fabulis et facetiis omnibus convivis risum movisset, in lecto molli ac pretioso, ut ille quondam dives epulo, post paucas horas ore contorto animam Diabolo reddidit. Quis unquam sanctorum ita mortuus est? Calvinum nonne viri fide dignissimi retulerunt, et scripserunt, a veribus consumptum expirasse, sicut olim Antiochum et Herodem? Zwinglium nonne in bello, quod Catholicis Helvetii cum Hæreticis Helvetiis pro fide felicissime gesserunt, misere trucidatus est? Oecolampadius nonne Zwinglii morte audita post triduum repente obiit? Carol stadium nonne ipsi Basilienses Ecclesiastæ, in epistola, quam de ejus obitu ediderunt, a Diabolo occisum volunt? Hæbetis igitur quales prædicatores Ecclesia, et quales Hæreticorum synagoga semper habuerunt. Inter quos tantam interest, quantum inter diem et noctem, inter lucem et tenebras, inter Deum et Diabolum, inter Christum et Belial, inter bonum et malum, inter verum et falsum, inter aurum et carbones.

CONCIO X.

DE COMPARATIONE VETERUM ET RECENTIUM HÆRETICORUM, QUANTUM AD FIDEM.

SYNOPSIS

Christianissimum imperatorem Theodosium imitatus auctor, duabus subsequentibus concionibus, fide et moribus tam Catholicorum et Hæreticorum veterum comparatis, hæreticos convincere aggreditur. Atque Novatorum hæreses de fide sine operibus, de libero arbitrio, de Deo causa peccati, de resurrectione universalis, de realitate Christi in Eucharistia, de humanitate Christi, de incarnatione ejusdem, de penitentia et confessione tollenda, de SS. Trinitate, de Baptismi necessitate, de dignitate sacerdotum, de precibus pro mortuis offerendis, de virginitate, de sanctorum invocatione, de peccato originali et justificatione, de omnipotentia Christi, de usu Eucharistia, de Deo passo, de sanctorum imaginibus, de consubstantialitate Filii cum Patre: has, inquam, hæreses omnes veterum hæreticorum, et quorum fuisse deliramenta jandudum condemnata, dilucido disseritur. D. Hieronymus a calumnia Lutheri, de verbo Homousion, vindicatur. Quam bene conveniat Luthero et Calvino cum Ario in multis apparet. Qua ratione ex falsis hæreticorum dogmatibus in pejus semper ruat mundus: adeo ut misero huic nostro ævo Diaboli omnibus vinculis solutis libere grassari videatur, ut eleganter, sic vere demonstratur.

Quo consilio senior Theodosius, Christianissimus ac potentissimus imperator, et ideo potentissimus, quia Christianissimus, aliquando in Hæreticis profligandis usus fuisse legitur, eo mihi potissimum, auditores opti-

mi, utendum esse in tam multis, et tam variis diversorum hæreticorum erroribus refellendis hac nostra tempestate videtur. Is enim, ut Socrates in quinto libro historiarum scriptum reliquit, cum videret propter Arium, Eunomium et Macedonium Ecclesias Orientis in sectas atque hæreses innumera- biles esse distractas, patronos singularum sectarum ad se vocari jussit, atque ab eis quæsit, num eos magistros ac doctores audire ac sequi parati essent, quos ante exortam hæresim Arianam catholicos atque orthodoxos fuisse, et Ecclesiam Dei probe administrasse constaret? Ea vero sola interrogatione admirabile est, in quantas angustias Christianus imperator turbam illam hæreticorum conjecerit. Nam neque judices illos ab imperatore propositos accipere conscientia profanarum novitatum eos patiebatur: neque rursus eorum judicium recusare ulla vel justa vel apparente ratione poterant. Ad eundem igitur modum nos hodie et oratione sequente cum Hæreticis nostri temporis agemus. Comparabimus enim fidem et mores, tam Catholicorum quam Hæreticorum recentium, cum fide et moribus Catholicorum et Hæreticorum veterum. Nam fides et mores Ecclesiæ veteris et veterum Hæreticorum (quod vos meminisse puto) sunt duo argumenta pene postrema ex illis duodecim, quæ vobis in concionibus hujus anni explicanda suscepimus. Et si ostendere poterimus, fidem, religionem, vitam, mores Lutheranorum, Zwinglianorum, Anabaptistarum, Calvinistarum, non similia, sed prorsus eadem esse cum fide, religione, vita, moribus veterum perditissimorum et milies damnatorum Hæreticorum, tum demum petemus, ut sicut illos Hæreticos omnes communibus votis execramur, anathematizamus,

æternis cruciatibus addicimus; ita novos istos, qui eandem fidem, eandem religionem, eosdem mores colerunt ac tenuerunt, pari anathemate ac supplicio dignos iudicetis. Et contra fidem ac religionem Catholicæ Ecclesiæ, quæ nunc est, tamquam rectam et piam refinendam ac conservandam censeatis, quam sancti illi Patres olim tenuerunt et colerunt, quos tamquam vere pios et orthodoxos omnes hęc tempore tam Catholici, quam Hæretici amplectimur et veneramus.

Uti igitur de fide primum, deinde de moribus dicamus, quod Lutherus nostris temporibus docuit et tamquam fundamentum quoddam suæ doctrinæ esse voluit, « Fidem sine operibus ad salutem sufficere, et tam divitem esse hominem Christianum, ut etiam volens perdere non possit salutem suam quantiscumque peccatis modo nolit credere: » certe olim omnino idem pseudoapostolis et Eumoniis docuerunt, De pseudoapostolis ita loquitur Augustinus in libro de fide et operibus, c. 14.: « Jam illud exortendum est a cordibus religiosis, ne mala severitate salutem suam perdant, si ad eam obtinendam sufficere solem fidem putaverint: bene autem vivere, et bonis operibus viam Dei tenere neglexerint. Nam etiam temporibus Apostolorum, non intellectis quibusdam obscuris sententiis apostoli Pauli, hoc eum quidam arbitrati sunt dicere. » Et paulo infra: « Quoniam ergo inquit, hæc opinio tunc fuerat exorta, aliæ apostolicæ epistolæ Petri, Joannis, Jacobi, Judæ contra eam maxime dirigunt intentionem, et vehementer adstruunt, fidem sine operibus nihil prodesse. Sicut etiam ipse Paulus non quamlibet fidem, qua in Deum credimus, sed eam salubrem planeque Evangelicam definivit, cujus opera ex dilectione procedunt. » Hęc Augustinus, eandem heresim et jam Simonis magi fuisse, testatur B. Irenæus libro 1. contra Valentinum, capite vigesimo. Eumonium vero animo et corpore leprosum, et omnium pene Hæreticorum scelestissimum, D. Epiphanius initio libri tertii contra hereses, et B. Augustinus de heresibus, cap. 55 tradunt ita inimicis bonis operibus fuisse, ut diceret, fidem solam sufficere: opera vero usque adeo non necessaria, ut enim scortationes et alia peccata nihil noceant, modo homo credat. Quod nonne est idem cum eo, quod Lutherus ait: « Non posse hominem Christianum perdere salutem suam quantiscumque peccatis, nisi nolit credere? Itaque Lu-

therani se proles esse pseudoapostolorum quos Apostoli ipsi damnaverunt, et Simonis atque Eumonii discipulos, nisi frontem omnino amiserint, negare non possunt.

Rursus vero, quod Lutherus et Calvinus, et sectarii pene omnes docent, « hominem non esse liberi arbitrii, et omnia absoluta necessitate evenire, » quod est alterum novæ doctrinæ fundamentum: olim idem omnino docuerunt primo Simoniani, teste D. Clemente lib. III Recognitionum; deinde Manichæi, teste D. Hieronymo præfatione in Dialogum suum contra Pelagianos.

Quod Wicleffus, Lutherus, Melancthon, Calvinus et cæteri docent: « Deum vere proprie non permettendo, sed efficiendo causam esse omnium peccatorum », olim Simon magus docuit, teste Vincentio in communitario: deinde etiam Florinus, teste Eusebio lib. V historiæ c. 20.

Quod libertini et Servetus in Gallia, vel ipso teste Calvino, « Corporum resurrectionem futuram esse negant », heresis est antiquissima, quam Apostolus Paulus in Hymenæo et Phileto, et B. Epiphanius in Simone mago et Menandro reprehendunt.

Quod Sacramentarii docent, « Sacrosantum Eucharistiam non esse veram carnem Domini », idem iisdem verbis quidam perditii homines initio nascentis Ecclesiæ docuerunt, quos Ignatius Joannis Apostoli discipulus refellit, teste Theodoro dialogo 3. qui inscribitur *Impatibilis*.

Quod nonnulli Anabaptistarum docent, « Christum solum esse hominem, non etiam Deum, et antequam de Virgine nasceretur, non fuisse, » olim Ebionitæ, Paulus Samaritanus, et Photinus docuerunt.

Quod rursus Anabaptistæ docent, « Christum de Virgine Maria nihil sumpsisse, sed corpus vel celeste, vel ex clementis habuisse et per Virginem tamquam per rimulam aut per fistulam transisse, » quid est aliud, quam ad veritatem Verbi Dei et Christianam religionem penitus abolerandam, impiorum Doctorum, Valentini et Apellis, extinctos revocare furores et horrenda deliria innovare? Nam eorum Hæreticorum ista fuisse somnia testatur Tertullianus lib. de Præscriptionibus Hæreticorum. Neque vero putetis istum Anabaptistarum furorem esse sopitum. Nondum annus præterit, ex quo in parte quadam Germaniæ (quod sane potest referre) Anabaptistis publica facta fuit potestas, de ista questione disputandi, an substantiam carnis suæ

Christus ex Virgine Maria, an aliunde assumperit? Ecce quo nos isti novatores deduxerunt, ut jam publice inter Christianos disputetur, an Christus sit homo et Filius Mariæ? Sed pergamus ad cætera.

Quod penitentiam et confessionem sectarii hodie tollunt, idem olim Montanistæ et Novatiani fecerunt, teste B. Hieronymo in epistola ad Marcellam de erroribus Montani, et Theodoretæ lib. III de fabulis Hæreticorum.

Quod Michael Servetus, quem Calvinus, tametsi aliqui condiscipulum suum, extremo supplicio affecti, aperte sacrosanciam Trinitatem impius negavit, et quam sublimes in celo Spiritus Seraphim ter adorandam esse noctes et dies profitentur, ipse homo impurus et blasphemus spiritu plenus, triceps monstrum ac cerberum quemdam tripartitum, sed et diabolicum phantasma et illusionem Satanae, et deos imaginarios, tres Dæmoniorum spiritus, et Geryonis monstrum audeat appellare: unde in Transilvania existunt hodie ministri, qui B. Augustinum et alios veteres, qui tres veras et subsistentes personas in Deo statuunt, Trinitarios et Sophistas vocant: nonne hæc est ipsissima heresis Noethi et Sabelli, quam Ecclesia semper exhorruit? et quam D. Basilus, Augustus, omnes Patres et omnia Concilia damnaverunt.

Quod Lutherus et Calvinus præterea baptismum aquæ non vult esse necessarium, nonne iisdem verbis idem blasphemabant et docebant Manichæi? De quibus illud etiam Theodoretus refert, libro de fabulis Hæreticorum, egregie videlicet eos præstigiis uti consuevisse, et scelerata quædam mysteria atque orgia habuisse, quibus ita auditores suos dementabant, et Satanae possidendos tradebant, ut omnino ægre ac difficile converteri possent. Quæ omnia quis ambigere potest, non minus in nostros Anabaptistas, quam in Manichæos convenire? Nam quis ignorat, habere Anabaptistas sua secreta, sua orgia, suas incantationes, quibus ita se Dæmonibus tradunt, ita ab eis possidentur, ut sint ipsi omnium Hæreticorum obstinatissimi, licet nulla existerit, unquam secta turpius aut absurdior? Sed pergamus.

Quod Lutherus docuit, « Etiam pueros et feminas esse Sacerdotes », et Anglicana synagoga non solum feminam, sed feminam spuriam et Hæreticam, summum caput Ecclesiæ suæ Anglicanæ esse docent: nonne idem

omnino olim Pepusitæ docuerunt: testes sunt Epiphanius et Augustinus in catalogo Hæreticorum.

Quod sectarii hodie docent, « Non esse pro mortuis suffragium offerendum, nec statuta Ecclesiæ jejunia observanda », nonne Ariani idem prorsus ante mille annos docuerunt? Nonne propterea Hæretici ab Ecclesia habitus sunt? Non idcirco Epiphanius et Augustinus eos in catalogo Hæreticorum refulerunt?

Quod Lutherus docuit, « Virginitatem non præstare matrimonio, peccata esse paria, omnes æque sanctos, Julia nihil prodesse », nonne olim docuit Iovinianus Stoicus simul et Epicureus, quem B. Hieronymus duobus gravissimis libris confutavit?

Quod Lutherani, Zwingliani, Calvinistæ, omnes sectarii simul contra sanctos et eorum reliquias fremunt, et nec eos tamquam intercessores et advocatos apud Deum invocari, nec etiam honorari vult: nonne eodem furore idem voluit olim Vigilantius, cujus audaciam B. Hieronymus, acerrimus veritatis propugnator, libro adversus eum doctissime et eloquentissime scripto, respuit et fregit? Quamquam Centuriatores Magdeburgici pro sua in Deum et sanctos pietate, incredibili metamorphosi Vigilantium vel potius ebrium Dormitantium, Divo Hieronymo antepone non venerunt, et non tam Vigilantium a Beato Hieronymo confutatum, quam B. Hieronymus a Vigilantio emendatum videri vult: et tamen indignantur, si eos novatores appellemus. Quid, quæso, est novare et mundum invertere, si hoc non est? Quis unquam his mille annis audivit non Vigilantium Hæreticum et B. Hieronymum Catholicum sed B. Hieronymum Hæreticum et Vigilantium catholicum fuisse? Nonne hac lege etiam magnum Leonem Hæreticum, Eutychem Catholicum: B. Cyrillum Hæreticum, Nestorium Catholicum; B. Augustinum Hæreticum, Pelagium Catholicum: D. Basilium Hæreticum, Eumonium Catholicum: B. Athanasium Hæreticum, Arium Catholicum; Irenæum Hæreticum, Valentinum Catholicum; Cyprianum Hæreticum, Novatianum Catholicum; ac breviter B. Petrum Hæreticum, Simonem magum Catholicum faciemus? Sed ad seriem orationis redeamus.

Quod Zwinglius, Bucerus, Calvinus et quidam alii volunt, « filios Christianorum

nasci sine peccato et hæredes regni, et posse hominem naturæ viribus sibi beatitudinem æternam comparare, » sicut Catonem et Scipionem putat Zwinglius comparasse; nonne est hæresis Pelagiana, quam D. Augustinus toto fere septimo tomo operum suorum expugnat?

Quod Lutherus epistolam ad Hæbræos exponens assertit, « Christum non esse hominem omnipotentem, » ex quo sequitur non esse hominem Deum; atque « duas esse in Christo personas, » unde non desunt hodie, qui dicant sanctam Mariam non esse Dei genitricem, nonne est ipsa hæresis Nestoriana, quam Ecclesia universa in prima Ephesina synodo damnavit.

Quod multi Lutheranos docent, « non esse corpus Domini in Eucharistia extra sumptionem et usum Sacramenti », nonne idem olim duo docuerunt, quos B. Cyrillus in epistola ad Calosirum insinare affirmat?

Quod Lutherus in libro de Conciliis, « Christi divinitatem passam esse » docet; et Servetus ac Schwenckfeldius, et alia quedam plusquam insana capita, naturam Christi humanam ac divinam confundant, nonne est hæresis Eutychniana, quam Synodus Chalcedonensis omnium maxima et illustrissima confutavit?

Quod Calvinista tanto furore sæviunt in sacras sanctorum imagines, et omnem penitus memoriam crucis Christi, et nostræ liberationis sublatam videre vellent, nonne ille idem furor est et impietas, quæ ante annos octingentas in Oriente grassabatur, et contra quam Synodus Nicæna secunda frequentissima et sanctissima convenit?

Quid jam de Ariana peste dicemus, quam ad ultimum tanquam omnium gravissimam et perniciosissimam reservare volumus? Certe Arii Hæreticorum omnium pestilentissimi et contra quem Synodus prima Nicæna antiquissima habita est, Hæresis præcipua fuit, Filium Dei non esse hominonem Patri, hoc est ejusdem naturæ atque essentialis cum Patre: testes sunt Augustinus et Epiphanius ac pene omnes Patres. Nullus enim fere est veterum, qui itam hæresim non confutaverit. Porro blasphemiam istam, quæ totam religionem Christianam evertit, nonne Lutherus et Calvino, et eorum discipulis placuisse facillime demonstrari potest? Primus Lutherus contra Jacobum Latomum virum eruditissimum scribens, nonne ait:

« Anima mea odit hoc verbum *Homousion*? » Quid, quæso, vel sentiret vel diceret aliud Arius, si ab inferis redivivus addeset? Nam tota illa tragœdia, quæ Ecclesiam misere fœdavit ac vastavit, propter hanc unam vocem excitata est, cum Patres Catholici nihil aliud suis libris et conciliis conarentur, quam hanc sententiam stabilire, quæ Christum homousion Patri, hoc est, Deum verum, Patri æqualem, consubstantialem esse docet. Hæretici contra nihil aliud decem conciliabulis suis quin, etiam armis et exercitiis molirentur, quam hanc vocem abolere, et non solum de symbolo et Conciliis, sed etiam de dictionariis tollere. Unde etiam Catholicos hoc nomine Homousianos probrose vocitabant. Sed audite inauditam impietatem et calumniam ac mendacium perniciosissimum ejusdem Lutheri, in eodem illo contra Latomum libro, non contentus dixisse: « Anima mea odit hoc verbum *Homousion*, » addit etiam D. Hieronymum hanc ipsam vocem recipere non voluisse, quod nescio quid veneni latere in syllabis arbitraretur. Quid faciemus hominibus istis, qui non sciunt causam suam tueri, nisi mendacis? Nam D. Hieronymus in illo ipso loco, quem Lutherus adducit, qui est in epistola ad Damasum de Hypostasibus, sæpius recipit, amplectitur, prædicat, homousion Trinitatem: venenum autem latere aliquod in syllabis arbitratur, non vocis « Homousion, sed vocis Hypostaseon. » Sic enim loquitur: « Proh dolor, post Nicænam fidem, post Alexandrinum juncto pariter Occidente decretum, trium hypostaseon ab Ariano præsele et Campensibus novellum a me homine Romano nomen exigitur: qui, quæso, ista Apostoli prodidit? Quis novus magister gentium Paulus hæc docuit? Interrogemus, quid tres hypostases posse arbitretur intelligi: tres personas aiunt. Respondemus nos ita credere. Non sufficit sensus, ipsum nomen efflagitant, quia nescio quid veneni in syllabis latet: « Ecce auditis ubi venenum latere dicat scilicet in nomine « Hypostasis, » quod est ambiguum, et substantiam et personam significare potest. Ideo enim cupiebant Ariani tres personas, tres hypostases dici, ut tres substantiæ in Deo esse putarentur, atque adeo homousion tolleretur. Itaque tantum abest, ut D. Hieronymo vox « Homousion » displicerit, ut potius solo metu, ne ea vox nobis ab Arianis eriperetur, tres

personas, tres hypostases dicere formidaverit. Quæso vos, quale scelus est hoc, simul B. Hieronymum, Hæreticorum malleum, mendacium Ariano facere, et ea calumnia simplicium animos circumvenire? Quid? Quod non solum nomen « Homousion, » sed etiam nomen « Trinitatis » Luthero displicuit, ut ipse confitetur, et ex Germanorum litaniis illam pulcherrimam et antiquissimam precandi formulam submovet: « Sancta Trinitas unus Deus, miserere nobis. »

Sed ad Calvinum veniamus. Is primum, quod magni criminis suspicione non vacat, cum in Genesis et in Joannem scribit, alio detorquet testimonia, quæ fidem sanctissimæ Trinitatis et divinitatis Christi non parum illustrent. Deinde in Synodo quadam Lausannensi (ut Petrus Carolus, qui eidem Synodo interfuit, ad cardinalem Lotharingum scripsit) confiteri nunquam voluit, Christum Deum esse de Deo vel ex substantia Patris: imo vero pulcherrima et significantissima illa verba Symboli: « Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, » absurdam et ridiculam battologiam appellavit. Nomen Trinitatis quod Ciceroni esset insuetum, non probavit; Symbolum Nicænum, contra Arianos ante mille ducentos annos editum minime recepit; Symbolo B. Athanasii se neque credere, neque discredere ait, donec illud ad Scripturarum normam examinasset. Quid quæso, unquam magis fecerunt vel dixerunt Ariani? Sed quando horum nihil esset; quo pacto Calvinus ab Ariana impietate excusare poterunt, cum ille disertis verbis velit illa verba Pauli: *Tunc et ipse filius subjectus erit ei, qui subjecti sibi omnia, ad utramque Christi naturam, esse referendam?* si docet Calvinus secendum utrumque naturam divinam et humanam, Christum Patri esse subjiciendum, quomodo non docet Christi divinitatem etiam esse diversam a Patris divinitate, atque adeo Deum Filium Deo Patre esse minorem, quæ est ipsissima hæresis Ariana?

Itaque videtis quo Novatores isti tendant. Ab indulgentiis incepterunt, et paulatim eo rem deducunt, ut Trinitatem, Incarnationem, omnia, mysteria omnia Sacramenta nobis tollant, mundum faciant arianum, et Christi religionem penitus extinguant. Nam ex istis fontibus processerunt, qui nunc aper-

te prædicant, unum et solum Deum esse Patrem, et Christum Dei Filium Deo Patre minorem, et propterea Symbolum beati Athanasii, Symbolum Sathanasi contemptulose vocant. Porro Arianismus nonne aperte ducit in Paganismum, qualem jam in Polonia excitatum audimus, ubi non desunt, qui docent esse tres omnipotentes, tres æternos, tres essentias, tres deos? Ex Paganismo vero nonne in atheismum veniemus? Iste scopus, iste finis, illud propositum Satanae est, ut tandem Christianos homines atheos efficiat, qualis fuit, Luthero teste, Carolstadius, qui lamen est pater omnium hujus temporis Sacramentatorum. Graviter enim Lutherus asseruit, usque adeo Carolstadium atheum fuisse, ut nullum esse crederet, neque in cœlis, neque in terris Deum. Et nondum intelligunt misere seductæ Germania et Gallia, quo spiritu ducantur stulti atque impii pseudoprophetæ, qui eas deciperunt? Qui si stulti atque impii non essent, non ita temere in primos ac præcipuos fidei articulos, quibus æternæ salutis nostræ summa continetur, impingerent: neque e Satana spiritu eadem nobis profana dogmata depromerent, quæ blasphemii olim Hæresiarchæ, totius orbis judicio sæpe damati, ad fundamenta religionis atque omnis doctrinæ Christianæ prima fundamenta evertenda sacrilege fabricaverunt. Quis non credit, Satanam hoc tempore vinculis esse solutum omnibus, qui adversus Dominum et Christum ejus tam aperto Marte, tanto rerum successu grassatur, et per suos istos satellites et ministros, tantis ludibriis Deum immortalem afficit omnemque subsannat Ecclesiam? Et hæreses quas olim diversis temporibus excitavit, nunc omnes simul instaurat, ut quo minus temporis in suo regno sibi superesse videt, eo studiosius in hoc unum totum incumbat, ut quod Paulus vocat *Mysterium iniquitatis*, in suis filiis uterque Antichristi præcursoribus strenue operetur.

Sed finis sit. Jam enim nisi fallor intelligitis, fidem Hæreticorum veterum et novorum eadem prorsus fuisse: sicut patrem eandem spiritum seductionis et mendacii omnes habuerunt: ac proinde eadem nos ratione Lutherum, Zwinglium, Calvinum et cæteras pestes execrari debere, qua Simonem, Manichæum, Arium et alia vetera monstra atque portenta execramur.